

GRÆNSEOVERSKRIDENDE
NORDISK UNDERVISNING

THE EUROPEAN
UNION
The European
Regional
Development Fund

Interreg IVA
ÖRESUND – KATTEGAT – SKAGERRAK

Fælles nordiske læreplaner: Historie og Samfundsfag

Af professionsforskergruppen i historie/samfundsfag.

Redaktion: Rene B. Christiansen (red.), University College Sjælland, (dk)

HISTORIE:

Historiefaget i Norge, Sverige og Danmark

Den komparative tilgang til sammenligning af faget historie/historia er flg. Kategorier; 1: Formål for historie, 2: IT – færdigheder, 3: Elevkompetencer med relevans for grænseoverskridende undervisning og 4: Emner/indhold.

1: Formål for historie:

Nedenstående uddrag af formål for faget historie er de elementer, der har størst betydning for grænseoverskridende samarbejde:

Norge:

Historiefagets formål er å «utvikle historisk oversikt og innsikt». Det aktive preget er noe styrket etter revisjonen ved å tilføye «undersøkje og drøfte» foran «korleis menneske og samfunn har forandra seg gjennom tidene». Historiefaget skal også bidra til elevens «deltaking i samfunnet». Formålet er også: «Historie omfattar korleis menneske skaper bilete av og formar si eiga forståing av fortida, og korleis dette innverkar på nåtida». I dette ligger noe av det sentrale i historiebevissthet, en felles referanseramme mellom generasjonene, at historie bidrar til å forstå både fortid og nåtid og ser sammenhengen mellom disse (Lund 2011).

Sverige:

Ämnesplanerna i exempelvis historia (och samhällskunskap) är centrala för GNU-projektet. Bland de delar som är mest relevanta är uppdraget att

”... bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.” och ”Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.”

Danmark:

Bl.a.: ”... styrke deres viden om og forståelse af historiske sammenhænge og øve dem i at bruge denne forståelse... videreudvikle deres viden om, forståelse af og holdninger til egen kultur, andre kulturer. Undervisningen skal give eleverne mulighed for overblik over og fordybelse i historiske kundskabsområder... stimulere elevernes evne til indlevelse, analyse og vurdering og fremme deres lyst til at formulere historiske fortællinger på baggrund af tilegnet viden.”

2: IT – færdigheder

Norge:

Under digitale ferdigheter i samfunnsfag understrekes viktigheten av elevenes undersøkelser og utvelging av stoff («bruke digitale ressursar til å utforske nettstader») og kildekritikk noe om da også er nedfelt i historieplanen. Videre sier planen: «Digitale ferdigheter vil vidare seie å kunne kommunisere og samarbeide digitalt om samfunnsfaglege tema, og følgje reglar og normer for nettbasert kommunikasjon, medrekna personvern og opphavsrett». Det er viktig og naturlig at elevene skal benytte digitale metoder i historie og de andre samfunnsfagene. En annen side av elevene digitale kompetanse er «å bruke digitale presentasjons- og samarbeidsverktøy til å utarbeide, presentere og publisere multimediale produkt». Med andre ord skal elevene nytte ferdigheter til å oppnå kompetansemål i samfunnsfag og med det i historie.

Sverige:

"Skolan skall ansvara för att varje elev kan använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande, ... (Lgr 11)

Danmark:

Det anføres, at informationskilder som fx internettet og andre elektroniske medier kan anvendes, hvilket ændrer både form og indhold. IT kan anvendes til at skabe og formidle tilegnet viden, som fx historiske fortællinger fremstillet som skærmpresentationer: "Indholdet kan bestå af en funktionel sammensætning af elevproducerede tekster samt elevernes egne optagelser af lyd, billeder og video."

3: Elevkompetencer med relevans for grænseoverskridende undervisning

Norge:

Innføringen av den såkalte utforskaren er et kompetansemål som skal styrke «nysgjerrighet, undring og skapande aktivitetar» og det skal «stimulere til kritisk vurdering av etablert og ny samfunnsfagleg kunnskap ved å bruke kjelder og kjeldekritikk». Med historiefagets vekt på kilder og kildebruk styrker også dette fagets aktive og undersøkende preg. Elevene skal utvikle sin kompetanse i å undersøke, analysere og trekke egne slutninger. Videre understrekes det i innledningen at det globale samfunnets plass og «lysta og evna til å søkje ny kunnskap om samfunn og kulturar».

Sverige:

För GNU-projektet är det också relevant att läroplanen föreskriver ett historiskt perspektiv så att eleverna kan "utveckla en förståelse för samtiden" samt ett internationellt perspektiv:

"Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet."

Mer konkret fastslås som mål bland annat att varje elev efter grundskolan "kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen" och "har fått

kunnskaper om og insikt i det svenska, nordiska och västerländska kultur- arvet samt fått grundläggande kunnskaper om de nordiska språken”.

Danmark:

Undervisningen skal styrke analysekompetencer og vurdere historiske problemstillinger ud fra forskellige informationskilder. Evnen til at problematisere, analysere, reflektere, begrunde, vurdere, forklare og fremstille er centralt.

Et tema kan tage udgangspunkt i, at eleverne umiddelbart går på jagt efter svar på, hvordan, hvornår og hvorfor. Eleverne arbejder på denne måde som en slags detektiver, hvor de føler behov for at finde frem til mulige forklaringer via nysgerrighed og undren.

4: Emner/indhold

Norge:

I prosjektet som tok for seg barns rettigheter på 1900-tallet, deres vilkår i skolen, arbeid og fritid blir nettopp bindeleddet mellom fortid og nåtid særlig synlig for elevene da dette berører dem selv. De kjenner seg igjen i skolevirkeligheten ca. 1900 og i et krigspreget Norden, men samtidig trer ulikhetene tydelig frem. På mellomtrinnet er det særlig punktet «fortelje om hovudtrekk ved samfunnsutviklinga i Noreg frå vikingtida til slutten av dansketida og gjere nærare greie for eit sentralt tema i denne periode» som knytter seg til GNU-prosjektet og i tillegg et punkt med et visst nordisk fokus: «gjere greie for korleis dei nordiske statane og Russland trekte grensene på Nordkalotten mellom seg fram til første halvdel av 1800-talet, og korleis dette påverka kulturen og levekåra til samane og forholdet samane hadde til statane»

Sverige:

Bland de föreskrivna undervisningsinnehåll för årskurs 4-6 finns för tiden från medeltid till ca. 1500

- Nordens kulturmöten med övriga Europa och andra delar av världen genom ökad handel och migration, till exempel genom vikingatidens resor och medeltidens handelssystem.
- De nordiska staternas bildande.
- Kristendomens införande i Norden. Religionens betydelse för kulturer och stater i Sverige och de övriga nordiska länderna samt konsekvenser av dessa förändringar för olika människor och grupper.

Hur historiska personer och händelser, till exempel drottning Kristina, Karl XII och häxprocesserna, har framställts på olika sätt genom olika tolkningar och under skilda tider. Och den historiska jämförelsen av barndomen i olika länder kan söka ett visst stöd i kunskapsinnehållet angående *Samhällsresurser och fördelning åk 4-6: "Ekonomiska villkor för barn i Sverige och i olika delar av världen. Några orsaker till, och konsekvenser av, välstånd och fattigdom"*.

Danmark:

Eleverne skal udvikle forståelse og indsigt i bl.a. "Udviklings- og sammenhængsforståelse" og "Fortolkning og formidling" ud fra lokale, nationale, nordiske og globale eksempler på kulturmøder og kultursammenstød. Dette kan være kanonpunktet Kalmarunionen, der begrundes med at sætte aktuelt forpligtende samarbejde i perspektiv.

Færdigheder i indsamlingen og bearbejdningen af materialer fx omhandlende regionale kulturmøder. Dette kan være, at sammenligne nutidige levevilkår og diskutere de historiske årsager. Mod- og medspillet med andre kulturer/lande er central. Derfor skal dansk historie relateres til nabolandenes, Europas og Verdens

historie: "Spesielt de nordiske lande er på godt og ondt så nært knyttet til hinanden gennem historien, at der er tale om et kulturfællesskab. Danmark og Norge havde fx rigsfællesskab fra 1380 til 1814."

Centralt er at emner/temaer er vedkommende, meningsfulde og perspektiverende. Et emne eller et tema kan i sig selv være vedkommende, meningsfylt og perspektiverende.

Fellestrekk ved de nordiske planer i historie

1: Formål for historie

I de tre landenes planer finner man beskrevet sentrale trekk ved hva *historie* er. Alle planene understreker målet om å se historiske sammenhenger: «sammenhænge» (Danmark), «oversikt og innsikt (Norge) og «kulturella sammanhang» (Sverige). Elevene skal altså se sammenhenger i tiden selv.

I tilknytning til dette er det en annen viktig sammenheng som vi kan si representerer noe av det som er historie som moderne undervisningsfag, det å kunne se sammenhenger særlig mellom fortid og nåtid. Dette er kanskje tydeligst i den norske læreplanen, «korleis dette innverkar på nåtida» og «samfunn har forandra seg gjennom tidene», men liknende føringer kan tolkes inn i de to andre landenes planer.

Videre er det sentralt i alle tre lands planer at eleven skal kunne se hvordan den enkelte historiske tid må sees ut fra tiden selv. Elevene må med andre ord se tiden gjennom sine historiske briller. Som det så tydelig sies i den svenske læreplanen: "Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar." Også i de andre landenes planer finner vi liknende perspektiver: «stimulere elevenes evne til indlevelse» (Danmark) og «Historie omfattar korleis menneske skaper bilete av og formar si eiga forståing av fortida» (Norge).

2: IT – færdigheder

I alle landenes planer blir bruken av IT-verktøy fremhevet på flere områder. Som det kort og godt sies i den svenske læreplanen: «Skolan skall ansvara för att varje elev kan använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande,...». De samme hovedpunkter finnes i de andre to landenes planer. Kunnskapssøkende: Det sies at det er viktig at elevene kan bruke informasjonskilder som internettet og andre elektroniske medier (Danmark) og «viktigheten av elevenes undersøkelser og utvelgning av stoff» (Norge). Kommunikasjon: «følge regler og normer for nettbasert kommunikasjon» (Norge) og det bør kunne tolkes at bruken av internett og andre elektronisk medier i kunnskapssøking også må kunne inkludere kommunikasjon (Danmark). Skapende: «Indholdet kan bestå af en funktional sammensætning af elevproducerede tekster samt elevenes egne optagelser af lyd, billeder og video» (Danmark) og «å bruke digitale presentasjons- og samarbeidsverktøy til å utarbeide, presentere og publisere multimediale produkt» (Norge). Lærende: «bruke digitale ressursar til å utforske nettstader» (Norge) og for Danmarks del som det ovenfor nevnte; bruke informasjonskilder som internettet og andre elektroniske medier.

3: Elevkompetencer med relevans for grænseoverskridende undervisning

I den norske læreplanen for samfunnsfag er det i generell del et fokus på det globale/internasjonale understreket samt at en av formålene for faget er knyttet til «lysta og evna til å søkje ny kunnskap om samfunn og kulturar». Det finnes gode paralleller i den svenske planen, og den har en internasjonal

konkretisering knyttet til Norden: «har fått kunnskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kultur- arvet samt fått grundläggande kunnskaper om de nordiska språken». I den danske planen kan kanskje relevansen for grenseoverskridende undervisning best begrunnes med at elevene skal velge arbeidsmåter hvor de selv finner frem til forklaringer på problemer gjennom egen nysgjerrighet og undring.

4: Emner/indhold

Alle landenes planer har et felles møtepunkt i et tidsaspekt i Nordens historie som ligger mellom vikingtid og 1800-tallet: "Spesielt de nordiske lande er på godt og ondt så nært knyttet til hinanden gjennom historien, at der er tale om et kulturfællesskab. Danmark og Norge havde fx rigsfællesskab fra 1380 til 1814" (Danmark). «Fortelje om hovudtrekk ved samfunnsutviklinga i Noreg frå vikingtida til slutten av dansketida [1814]» og deretter «gjere greie for korleis dei nordiske statane og Russland trekte grensene på Nordkalotten mellom seg fram til første halvdel av 1800-talet, og korleis dette påverka kulturen og levекåra til samane og forholdet samane hadde til statane» (Norge). Og for Sveriges del: «Nordens kulturmöten med övriga Europa och andra delar av världen genom ökad handel och migration, till exempel genom vikingatidens resor och medeltidens handelssystem», «de nordiska staternas bildande» og «kristendomens införande i Norden». Med andre ord er det lett å finne et felleskap i samme periode i alle tre land og her finner vi også et felles fokuseringspunkt i det nordiske.

Litteratur:

Lund, Erik (2011). *Historiedidaktikk. En håndbok for studenter og lærere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Læreplan i samfunnsfag. Oslo: Udir 2006.

Læreplan i samfunnsfag. Oslo: Udir 2013.

Undervisningsministeriet (2009): Fælles Mål Faghæfte 4 Historie.

Analyse af historieundervisningsforløb ud fra historiekuben "På tværs af grænser"

Deltagere i historieundervisningsforløbet Slavehandel i 2014 var den norske lærer Dag Frode Rødskog Skole og 5. klasse, Norge og de danske lærere Lone Windfeld Meldgaard og Per Skovgård, Absalons Skole og 5. c, Danmark. Forløbet strakte sig over 6 uger (12 lektioner) og var synkront i uge 3 og 6.

I forbindelse med GNU – projektet er udviklet en kube, ud fra hvilken man kan analysere væsentlige elementer i grænseoverskridende læring. Kuben gir dels et hurtigt overblik, er fleksibel, da elementer kan anvendes i det omfang, det er hensigtsmæssigt og dels kan elementer slettes og/eller tilføjes. Kuben kan bruges på en meget simpel måde; simpel afkrydsning for at se hvad der indgår i undervisningen, og hvad der mangler eller nedprioriteres.

Emnet Slavehandel er et emne, der i høj grad involverer flere lande/kontinenters historie. Der er en høj grad af samspil mellem flere kulturer. Det må betegnes som kultursammenstød i højeste potens, da en kultur griber radikalt ind i en kultur for at udnytte mennesker som slaver. Vilkårene for børn og unge er central, da de bliver handlet som slaver og undertvunget en ny radikal barsk virkelighed, hvor enhver

menneskelighed bliver sat ud af kraft. Magten er asymmetrisk pga. våben- og skibsteknologi, der netop muliggør en udnyttelse af slaver i berigelsesøjemed. og iflg. Fælles Mål skal eleverne i Danmark "... fortælle om mødet mellem europæerne og andre folk og forklare magtforholdene" og i Norge: "...lese tekstar om menneske som lever under ulike vilkår, og drøfte kvifor dei tenkjer, handlar og opplever hendingar ulikt." Dette bør give anledning til at diskutere og komme frem til årsagsforklaringer; hvorfor blev slaveri så systematisk udbredt? Den historiske sammenhæng er evident, opdagelsesrejserne og koloniseringen af verden med indførelsen af landbrugsmetoder, der krævede en intensiv brug af arbejdskraft (slaver).

Sammenhæng, udvikling og forandring i slavehandel kan naturligvis gengives rent deskriptivt, men for at få indsigt er årsagsforklaringer nødvendige. Dette blev afspejlet i klassernes spørgsmål til emnet: "Hvordan var Danmark/Norge delagtig i trekantshandelen?"

1. Hvordan og hvorfor tog Danmark/Norge del i slavehandelen? Hvor i Danmark/Norge var der slaver? Hvad skulle de bruge slaverne til? Hvad tjente de på handelen? Hvordan havde slaverne det? Hvornår blev det forbudt med slaver i Europa? " Årsagsforklaringer på slaveri i datiden kan så ses i forhold til nutidigt slaveri, med fokus på det forhold, at det i dag er ulovligt iflg. FN. Fremtidsforventningen må så gå på, hvorledes man kommer slaveri i fremtiden til livs.

2. Kompetencer: Baggrundsviden, forståelser, indsigt, overblik blev styrken ved at klasserne dels i grupper indsamlede oplysninger og fremlagde disse for hinanden. Engagement, nysgerrighed og undren var en helt selvfølkelig og indlysende del af projektet. Om der blev anvendt kildekritik på samtidige kilder, som fx opslag om slaveauktion, eller om der kun blev anvendt fremstillinger, er ikke oplyst. Her kan kubens netop bruges som værktøj til at sikre at kildekritik indgår i undervisningen. Kompetencer til at finde ud af hvordan, hvornår og hvorfor var helt afgørende i forløbet (se ovennævnte spørgsmål). Formidle af tilegnet viden virtuelt var helt i centrum i samarbejdet de klasser imellem; "...skal de tale sammen via Adobe Connect med deres nordiske gruppe, således at de får givet deres informationer videre og de får nye informationer, men vigtigst af alt, så de får mulighed for at stille spørgsmål til det de ikke forstår og får øvet i at fremlægge de informationer, de har fundet... Eleverne skal fremlægge deres **Prezi præsentation** for egen klasse, men inden de fremlægger, så skal de se deres nordiske gruppes Prezi, for at se om der er informationer, de mangler at få med eller kan hente inspiration fra." Emnet slaveri havde et klart internationalt perspektiv.

Evalueringen af egen/andres elevproducerede fremstillinger; "Efter fremlæggelserne for egen klasse, taler klasserne sammen via Adobe Connect for at evaluere forløbet. De skal tale om hvad der gik godt, og hvad der gik knap så godt, hvad de har lært af forløbet og give respons på deres Prezi".

Merværdien kom bl.a. til udtryk således: "De grænseoverskridende grupper samarbejder via Adobe Connect. Her får grupperne mulighed for at vise hinanden de informationer de har fundet, spørge ind til det fundne m.m. Grupperne har ca. 30 minutter til dette arbejde. Efter samtalen og deling af informationer i Adobe Connect, retter grupperne deres informationer til og noterer evt nye informationer ned. Eleverne arbejder i egen klasse i egen gruppe. De skal udvælge og lægge deres informationer ind i Prezi men også med at lave talekort til deres fremlæggelse. Da grupperne er 4 mandsgrupper er der nok arbejde at

uddelegere". Dette udtrykker en projektarbejdsform, hvor eleverne didaktiserer informationer med henblik på, at de skal foreligges andre i klassen og dels for den norske/danske klasse/gruppe.

Fremlæggelserne foregår på modersmål, hvilket betyder, at forudsætninger for at forstå, hvad der siges, kan være svært. Dette kompenseres dog kraftigt af, at de 2 klasser har arbejdet med samme emne, hvilket betyder at terminologien er bekendt. Fagsproget tydeliggøres ved elevernes udvælgelse af relevant information og præciseres ved "...at lave talekort til deres fremlæggelse."

Den viden der præsenteres er netop viden i elevhøjde (såfremt dette er bearbejdet og ikke blot skrevet af). Den faglige kontakt med jævnaldrene udtrykkes bl.a. i flg: "Klassen giver respons til gruppen ved først at stille evt. opklarende spørgsmål med kommer også først med ros og så ting der kunne gøre anderledes næste gang, så det også bliver en øvelse i at fremlægge." Ydermere "Bruker den siste uken på å snakke/chate med hverandre for å se på Likhe ter/ulikheter med oppgaven de har jobbet med." Dette er elevsamarbejde og kommunikation på høyeste plan, der klart fremmer læring i alle henseender. Via spørgsmål og kommentarer lærer de andre vinkler/syn på historien at kende, som de måske ikke ville være blevet bekendt med uden et grænseoverskridende samarbejde. Adobe Connect anvendes til den synkrone undervisning og bliver en integreret del af læringen. Desuden chattes der, så samlet bliver it – kompetencerne udviklet i et fagligt miljø.

Om evaluering på tværs af grænser anføres: "Evalueringen fra samarbeidet er at elevene har lært veldig mye om tema: Slavehandel. De har ved å samarbeide med andre elever vist større interesse for tema, enn når de bare skal jobbe med det selv i klassen. Flere elever i Norge som er 10 og 11 år klarte å se ikke bare likhetene de hadde, de klarte også å se ulikhetene de hadde med den danske skolen. En spennende måte å lære på." Evalueringen på samarbeidet lyder: "-De kan se historien fra flere sider - Se likheter/ulikheter fra landene - Lære det nordiske språk - Det at skulle samarbejde med en gruppe børn fra en anden klasse man ikke kender, gør at eleverne gør sig lidt mere umage med deres egen præsentation. Når eleverne skal formidle og forklare de oplysninger de har fundet frem til til en anden gruppe, så er de nødt til at forstå indholdet og kan ikke bare genfortælle".

SAMFUNDSFAG

Samfundsfag i Norge, Sverige og Danmark

Den komparative tilgang til sammenligning af faget samfundsfag er foretaget ud fra følgende kategorier:

Formål for samfunnsfag

IT – færdigheder

Elevkompetencer med relevans for grænseoverskridende undervisning *samt*

Emner/indhold.

1: Formål for samfunnsfag:

Nedenstående uddrag af formål for faget samfundsfag (samhällskunskap, samfunnsfag) er de elementer, der har størst betydning for grænseoverskridende samarbejde. I Norge ligger historiefager under faget samfunnsfag som en del lik med geografi, Samfunnskunnskap og utforskeren. Alle delene i Samfunnsfag er obligatorisk for elevene i gunnskolen.

Norge:

Samfunnsfagets formål : « forståing av og oppslutning om grunnleggjande menneskerettar, demokratiske verdiar og likestilling» og at «faget skal stimulere til og gje erfaring med aktivt medborgarskap og demokratisk deltaking».

Sverige:

Samhällskunskap: Bland annat skall "eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen."

Danmark:

Formålet med samfundsfag er at opnå "... viden om samfundet...udvikler kritisk sans og et personligt tilegnet værdigrundlag ..." En demokratisk dannelse er central, og eleverne skal kende og respektere samfundets demokratiske spilleregler og grundværdier.

2: IT – færdigheder:

Norge:

IT er en av de fem ferdigheter i samfunnsfag: " Digitale ferdigheter vil vidare seie å kunne kommunisere og samarbeide digitalt om samfunnsfaglege tema" og vidare " å lære seg å bruke digitale verktøy og medium for å tileigne seg fagleg kunnskap, uttrykkje eigen kompetanse og forsterke faglege budskapar". Under kompetansemål for 5.-7. klasse finner vi i tillegg at elevene skal kunne "finne og trekkje ut samfunnsfagleg informasjon ved søk i digitale kjelder" og "bruke digitale verktøy til å presentere samfunnsfagleg arbeid"

Sverige:

"Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga.

Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ ... Samhällskunskap: Eleverna skall ges ²förutsättningar att utveckla sin förmåga att ... söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet.

Samhällskunskap, innehåll för årskurs 4-6: "* Hur man urskiljer budskap, avsändare och syfte i olika medier med ett källkritiskt förhållningssätt."

Samhällskunskap, innehåll för årskurs 7-9: "* Möjligheter och risker förknippade med internet och kommunikation via elektroniska medier."

Samhällskunskap, kriterier för betyget C efter årskurs 6: "Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett relativt välfungerande sätt och för utvecklade resonemang om informationens och källornas användbarhet."

Samhällskunskap, kriterier för betyget C efter årskurs 9: "Eleven kan söka information om samhället och använder då olika källor på ett relativt väl fungerande sätt och för utvecklade och relativt väl underbyggda resonemang om informationens och källornas trovärdighet och relevans".

Danmark:

Om IT og medier anføres: "Mulighederne for at kommunikere og samarbejde via internettet udvider og ændrer sig hele tiden, og derfor skal der løbende fokuseres på evnen til at overføre kompetencer til nye brugergrænseflader og interaktionsformer."

3: Elevkompetencer med relevans for grænseoverskridende undervisning:

Norge:

Under ferdigheter, som gjelder samfunnsfaget generelt, heter det: " Digitale ferdigheter vil vidare seie å kunne kommunisere og samarbeide digitalt om samfunnsfaglege tema,". Videre; gjennom faget skal eleven «erkjenne mangfaldet i samfunnsformer og levevis». Undring, nysgjerrighet og aktivitet og kontakt med samfunnet er gjennomgående elementer i faget.

Gjennom faget skal eleven «erkjenne mangfoldet i samfunnsformer og levevis». Undring, nysgjerrighet og aktivitet og kontakt med samfunnet er gjennomgående elementer i faget.

Sverige:

"eleverna ges möjlighet att utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleverna stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor." Mer konkret fastslås som mål bland annat att varje elev efter grundskolan "kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen" och "har fått kunskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kultur- arvet samt fått grundläggande kunskaper om de nordiska språken". Videre anføres; "eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen."

Danmark:

Eleverne skal opnå kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at forklare:" hvordan institutioner for uddannelse og kultur bidrager til socialisering og medborgerskab... reflektere over betydningen af egne og andres stereotype opfattelser af forskellige grupper." I det sociologiske felt påpeges det bl.a.: "vurdere sociale og kulturelle forskelles betydning for den globale sameksistens..." og "... fremskaffe empiriske oplysninger, der beskriver forskelle og ligheder i befolkningens levevilkår, levevis, tilhørsforhold og forestillinger." Videre anføres det, at der skal " anlægge(s) perspektiver, der gør det muligt at sammenligne, skelne og se ligheder, forskelle og sammenhænge..."

4: Emner/indhold:

Norge:

Fra kompetansemål for 5.-7. klasse. Videre "gjere greie for kva for moglegheiter, plikter og rettar barn og unge har til medverknad" og "gjere greie for kva eit samfunn er" (samfunnskunnskap).

Sverige:

"Informationsspridning, reklam och opinionsbildning i olika medier. Hur sexualitet och könsroller framställs i medier och populärkultur," og "Ekonomiska villkor för barn i Sverige och i olika delar av världen. Några orsaker till, och konsekvenser av, välstånd och fattigdom." Desuden flg. Med fokus på børns vilkår: "Ekonomiska villkor för barn i Sverige och i olika delar av världen. Några orsaker till, och konsekvenser av, välstånd och fattigdom."

"Ett *internationellt perspektiv* är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet."

Danmark:

Undervisningen i samfundsfag må ske i kontakt med det omgivende samfund. Det kan blandt andet dreje sig om at kontakte og besøge personer, virksomheder, organisationer, institutioner mv. Emner skal kunne

behandles som eksemplariske med en mere almen gyldighed. I undervisningsvejledningen afsnit "Opsøgende og udadvendt" pointeres det, at undervisningen må ske i kontakt med det omgivende samfund ved at man konkret tager direkte kontakt.

Ligheder og forskelle i samfundsfaget

Nedenstående analyse af ligheder og forskelle i samfundsfagsundervisningen udtrykker ikke en fuldstændig gennemanalyseret sammenligning, da den tager udgangspunkt i de uddrag, som de er blevet vægtet fra norsk, svensk og dansk side i ovennævnte.

De vestlige grundværdier om demokrati og rettigheder er centrale i alle 3 landes formål med samfundsfagsundervisningen. Disse er dog ikke fremhævet i det svenske uddrag, hvis redaktion ligger mere vægt på levevilkår og interesseforskelle. Demokratisk deltagelse er af helt central karakter.

IT – færdigheder er en forudsætning og middel til at opnå samfundsfaglig indsigt, at kommunikere og samarbejde. Den danske formulering fra Fælles Mål har helt specifikt været grundvilkåret i GNU – undervisningen: "Mulighederne for at kommunikere og samarbejde via internettet udvider og ændrer sig hele tiden, og derfor skal der løbende fokuseres på evnen til at overføre kompetencer til nye brugergrænseflader og interaktionsformer." Netop kompetencer, evnen, til digitalt at undervise og kommunikere over landegrænser voldte til tider anseelige tekniske problemer. Samarbejdet udtrykte en ny brugergrænseflade og interaktionsform, som i nordisk sammenhæng er af helt ny karakter, hvorfor samarbejdet udtrykker pionersamarbejde. Tekniske vanskeligheder til tider er netop udtryk for pionerarbejdet. Overflødig er det næsten at nævne, at det digitale samarbejde var "...medium for å tileigne seg fagleg kunnskap."

Elevekompetencer, med relevans for grænseoverskridende undervisning, har et sammenfald de 3 lande imellem. Aktiv deltagelse og møder med andre samfundsformer og synspunkter er sammenfaldende; «erkjenne mangfoldet i samfunnsformer og levevis» (N). "... förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor..." (S) og "vurdere sociale og kulturelle forskelles betydning for den globale sameksistens..." (DK). Der er et krav om udblik ud over egne grænser for at udvikle kompetencer til at undersøge andre lande/kulturers levevilkår. Dvs. der er et krav der rækker ud over det enkeltes lands samfundsforhold. De faglige krav er overensstemmende, dog formuleret forskelligt. Vægtningen af ønsket om handling er eksplicit og meget idealistisk i den svenske; "... forstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen." Det rent samfundsfaglige betones forskelligt; "erkjenne," "kunskaper och insikt" og "fremskaffe empiriske oplysninger, der beskriver forskelle og ligheder... sammenligne, skelne og se ligheder, forskelle og sammenhænge..." I praksis handler det ikke kun om normative tilgange, men også om dataindsamlinger for at have et grundlag for at kunne tage begrundet stilling til samfundsspørgsmål. Erkendelse, undren, forståelse og kundskaber er overlappende. Den svenske formulering dog mere idealistisk og handlingsorienteret.

Emner/indhold fokuserer i alle 3 lande på børn/unges forhold. Der er igen et sigte ud over de nationale grænser, et regionalt/globalt perspektiv på bl.a. børns vilkår i verden. I den svenske anføres der, med stor relevans for GNU: "... täta kontakter över kultur- och nationsgränser." Den svenske taler direkte om solidaritet, igen en idealistisk tilgang, som ikke helt følges op i Norge og Danmark.

Ämnet samhällskunskap

Traditionellt är samhällskunskap det ämne som efter andra världskriget ersatte den samhällsfostrande och värdeförmedlande uppgift som kristendoms-kunskap och historia hade före 1946. Från att vara ett litet samhällsorienterande ämne har samhällskunskap utvecklats till ett centralt ämne i samhällsvetenskapliga utbildningar. Statsvetenskap, sociologi, nationalekonomi och kulturgeografi är de akademiska disciplinerna som ingår i samhällskunskapens kunskapsområde.

Skolverket definierar "globalisering, interkulturella relationer och hållbar samhällsutveckling" som möjligheter och problem, och sätter "kunskaper om samhället i centrum:

"Kunskaper om samhället ger oss verktyg så att vi kan orientera oss och ta ansvar för vårt handlande i en komplex värld."

Det är värt att notera att orientering och individuellt ansvarstagande har en central roll i undervisningsuppdraget, medan samhällsutveckling och -förändring snarare beskrivs som autonoma processer.

Under rubriken "Ämnets syfte" utvecklar skolverket vidare:

"Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur individen och samhället påverkar varandra. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla en helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer. I en sådan helhetssyn är sociala, ekonomiska, miljömässiga, rättsliga, mediala och politiska aspekter centrala.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen.

Undervisningen ska ge eleverna verktyg att hantera information i vardagsliv och studier och kunskaper om hur man söker och värderar information från olika källor. Genom undervisningen ska eleverna också ges förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kritiskt granskar samhällsfrågor och samhällsstrukturer. Eleverna ska vidare ges möjlighet att utveckla kunskaper om samhällsvetenskapliga begrepp och modeller.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer och arbetssätt. Den ska också bidra till att eleverna tillägnar sig kunskaper om, och förmågan att reflektera över, värden och principer som utmärker ett demokratiskt samhälle.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utifrån personliga erfarenheter och aktuella händelser uttrycka och pröva sina ställningstaganden i möten med andra uppfattningar. Därigenom ska eleverna stimuleras att engagera sig och delta i ett öppet meningsutbyte om samhällsfrågor.

Genom undervisningen i ämnet samhällskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- *reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar,*
- *analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv,*
- *analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller,*
- *uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv,*
- *söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet,*
- *reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetsätt och beslutsprocesser."*

Det som är relevant för en GNU-didaktik är framför allt uppdraget att granska samhällsfrågor ur olika perspektiv. Här är GNU-projektet meningsfullt därför att elever i andra nordiska länder möter liknande sociala och politiska strukturer men uppfattar dem utifrån olika historiska och politiska referensramar. Det är alltså olikheten som erbjuder en möjlighet att se likheten, vilket Ference Martons variansteori stödjer.

Även "uttrycka och värdera olika ståndpunkter" erbjuder ett område för GNU-didaktik, i och med att eleverna nödvändigtvis uttrycker egna ståndpunkter och möter andra elevers ståndpunkter som behöver värderas och analyseras.

Samfundsfag: Et GNU-undervisningsforløb: Unges levevilkår i Norden

Deltagere: Tre 8. klasser fra henholdsvis Norge, Sverige og Danmark. I alt et forløb på 16 lektioner over 8 uger.

Uge 1: Hvad vil det sige at være ung, hvad karakteriserer unge, og hvilke rettigheder og levevilkår har de?

Lærerrollen: Kort introduktion til hvorledes man kan beskrive unge; hvilke økonomiske og kulturelle kategorier. Næste trin er at inddele klasserne i grupper, der så går i gang med informationssøgningen ud fra emner som familien, uddannelsesvilkår, fritidsinteresser, fritidsarbejde, populærkultur, subkulturer, misbrug, (bande)kriminalitet, identitet, individualisering, politisk deltagelse/interesse og gruppefællesskaber. Grupperne vælger sig ind på nævnte temaer.

Når dette er gjort tager lærerne kontakt til hinanden og matcher grupperne ud fra sammenfald i valgte temaer.

Grupperne finder så information på nettet om emnet: Statistik, artikler, videoer på youtube, baggrundsmateriale i bøger eller i undervisningsportaller. Hver land opfordres til at fokusere på nationale forhold, der udmøntes i overskrifter. Hver gruppe skrives ca. 10 fokuspunkter i et oplæg, som skal sammenlignes med de 2 andre landes i uge 2. De specialiserede emner dækker tilsammen de 5 punkter i kubens. Emnerne er ikke gennemarbejdede, men et oplæg til forhandling mellem de 3 grupper de 3 lande imellem. Oplægges sendes til grupperne i de 2 andre lande, hvor en kort intro filmfil vedhæftes; hej vi er...

I uge 2 connecter grupperne på Adobe Connct. Lærerne har aftalt klokkeslæt. Eleverne får besked på at tale langsomt og tydeligt, når de skal finde ud af hvilke punkter de ønsker at beskæftige sig med. Dette kan være en vanskelig øvelse, dels sprogligt og dels at blive enige. Men de 5 punkter under emner bør være dækket i et eller andet omfang; både politik, sociologi og økonomi. Eleverne kan prøve at connecte med hinanden og opleve lyd og billede inden de taler sammen med de andre klasser. Dette giver kompetencer i anvendelsen af IT.

Det første møde med de andre giver erfaringer med refleksivitet i mødet med andre synsvinkler. Der opnås en vis enighed. Nogle grupper bliver måske ikke helt enige og tillader derfor punkter, de andre ikke medtager. Vigtigt er det dog, at der generelt er et vist grundlag for at kunne sammenligne fx fritidsjobs, indtægter og forbrug. Desuden kan fritidsinteresser og timeforbrug herpå sammenlignes de 3 klasser imellem med fx spørgeskema, som udfyldes skriftligt. Disse kan sammenlignes med andre data fra nationale statistiske undersøgelser, fx forbrug af computere, spil og Facebook.

I uge 3 arbejder klasserne med at finde empiri både i klassen (fx lommepenge, fritidsjob, fritidsinteresser) og nationalt. Disse skrives ind i word/regneark. Fremskaffelse, udvælgelse og behandling af empiri fremmer analytiske kompetencer og kritisk stillingtagen.

I uge 4 øves en præsentation af synspunkter og indsamlet empiri. Præsentation skal være relativ kort og præcis. Det udarbejdede materialer sendes så til de 2 andre grupper.

I uge 5 præsenteres materialet for de andre grupper; alle grupper har på forhånd læst materialet. Efter præsentationen er der så mulighed for stille uddybende spørgsmål. Svarene noteres ned både af den gruppe, der fremlægger, og af dem der modtager disse. Der kan være en undren over forskelle, forbavselse over at det ser stort ens ud i de 3 respektive lande, fx forbruget af de sociale medier. Den refleksive tilgang er central.

I uge 6 udarbejder et revideret materiale, der tager hensyn til ligheder/forskelle i de 3 landes vilkår for de unge. Man gør klar til at præsentere de reviderede informationer, noget er tilføjet andet slettet.

I uge 7 fremlægges det reviderede på Adobe Connect, og endnu en gang stilles der spørgsmål og kommenteres. Slutteligt formuleres det endelige udkast og sendes rundt. Materialet i de enkelte grupper uploades, så alle har adgang. Der skrives kommentarer og udøves kritik. En skriftlig evaluering af processen og dets faglige indhold gennemføres i uge 8. Merværdien er et øget kendskab til nabolandenes vilkår for de unge. Vurderes om arbejdsformen og IT har bidraget til en merværdi. Det mundtlige og skriftlige produkt evalueres. Lærerne kan til stadighed tjekke om, de nogenlunde har dækket elementerne i samfundsfagskuben.